

• Szerényi Gábor •
BOHÓC. SÖTÉT DRÁMÁBAN

Szerényi Gábor

Bobóc, sötét drámában

Még éppen csak kifutottak az utcára, felhevült puskacsővel a gyilkosok, már önvizsgálatba kezdtem. Megosztva így figyelmem a francia biztonsági erők hadművelete és szerénységem rajzolóí, szerkesztői önanalízise között.

A hajsza épp hogy elkezdődött, máris hirtelen olyan „szakértő” lett a világ karikatúra, sajtószabadság, mások érzékenységének tiszteletben tartása tekintetében, ahogyan Pesten mindenki „ért” a focihoz.

Próbáltam minden oldalt megérteni. A gyűlölettel felspannolt gyilkosokkal kezdtem. (Hadd ne kelljen mindig az áldozati szerepkörben látni magam, kiszolgáltatott, szerencsétlen nyomorultként, akinek nincs más választása, mint lealázottan kinyiffanni.) Rögtön át is emelek néhány jelzőt: a merénylők is szerencsétlen nyomorultak, palira vett marhák, akik – szaladjunk egy pillanatra a hajsza végkifejletéhez – ugyanolyan golyó lyuggatta kadáverek lesznek, mint az ő célpontjaik.

Bér Bea, aki Párizsban most decemberben is házigazdám volt, s kint él, ő mondta, „nézd meg a külvárost, a munka, tanulás, cél nélküli arab fiatalok tömegeit, ők a potenciális alanyok ahhoz, hogy fanatizálódjanak, drog- és egyéb bűnözés alanyai legyenek.” Ha így nézzük, akkor tökmindegy, hogy rajzolok-e Mohamedről bármit is, a merénylők egy önmagukat felsőbb szerkesztői grémiummá avató társaság, akik cenzúráznak, s nemcsak a lapnál lévő alkalmazotti viszonyt szüntetik meg, hanem magukat a munkatársakat is.

A *Charlie Hebdo* (legyen Verne Gyula nyomán *Heti Karcsi* a magyar fordítása) amúgy nem muszlim-ingerlő specialista, egyszerűen bármit rajztollhegyre tűztek (és remélem ez jelen és jövő időben is így leend!), amiről úgy gondolták, megérdemli. Ha vallásról van szó, nem járt jobban a szentháromsággal farba kompromittált kereszténység, vagy a zsidóság sem. (Utóbbi világvallások képviselői mindenesetre – ha itt-ott tiltakoztak is – tapodtat sem közelítettek az elhallgattatás ilyen radikális módja felé.)

Nincs mód már kontrollálni, de úgy sejtem, egy Ki tud többet a Koránról vetélkedőn nagy valószínűséggel az első selejtezőkön kiestek volna ezek az iszlám nevében gyilkolók. A hit ürügy volt csu-

pán. (Az újságkészítők lemészárlása után a világ vezető muszlimjai elítélték a merényletet. Ez akkor is méltányolható, ha feltételezhetően taktikai megfontolások – is – vezérelték őket.)

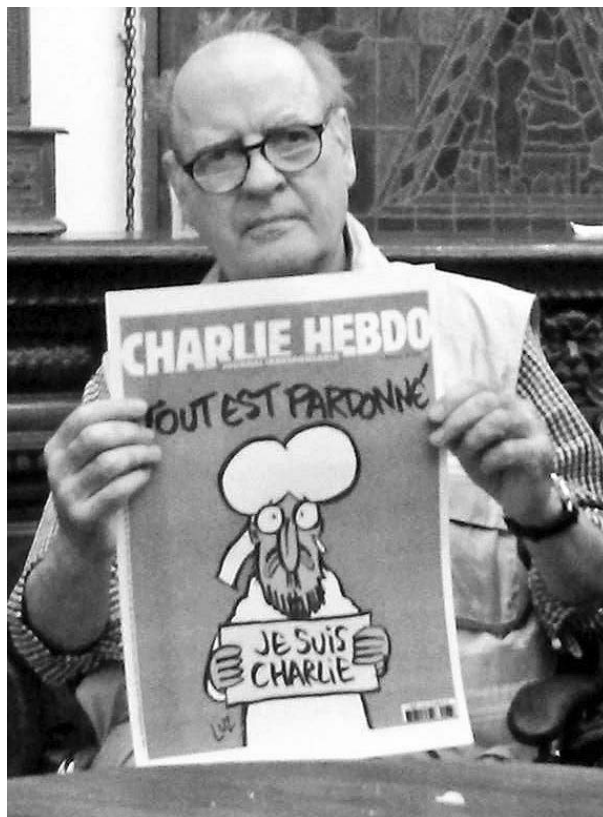
Persze többmenetes harc ez, beletartozik a krónikába az is, hogy dzsihádisták ünnepelték a „hőstettet”, Gázában édességet osztogattak, hogy a „mártír forradalmárokat” méltassák. Ennél érdekesebb, hogy világszerte, így Magyarországon is jelentős hangot kapott az a vélemény, hogy „a rajzoló, újságírók is felelősök, miért kellett ingerelni az erre érzékeny embereket?” Jómagam épp a Klubrádióban vendégeskedtem e témára meghívva, amikor az élő adásban telefonon egy idősebb újságíró is megszólalt, s pengette azt a régi, a hazai sajtóvilágból jól ismert szervilis, megalkuvó hűrt, ami szerint „azért vannak az egyetemes emberi értékek, kulturális alapok, hogy azok mentén minden felelősségteljes sajtómunkás már önmagát korrigálja...” Ilyen szépen, veretesen érvelt az öncenzúra mellett az amúgy jó tollú zszurnaliszta. Nahát. A kulturált-ságnak kozmetikázott öncenzúra a megoldás? Hiszen akkor csak fokozniuk kell a hangerőt, a nyomást, a fenyegetést... És akkor mi van? Mindjárt

meg kell fontolnom, hogy például Móricz Zsigmond *A török és a tehenek* című gyerekverséhez ne rajzoljak Mehemedet, mert az illusztrációt sértésnek vehetik? (Már a szöveg is rizikós, a magyar tehenek felrúgják a poéma végén a muszlim főhőst.)

Persze én is felajzva néztem a *Charlie Hebdo* rajza- it, s itt-ott meg-megrökönyödtem. Ám eszembe sem jutott, hogy a meghökkenésből arra jussak, ezt talán nem kellett volna. De sőt. Hadd tegyek kicsinyke kitérőt. Hogy bizonyos humorral közölt témák milyen megosztóak lehetnek. Anno az első Öböl-háború idején Szaddam Husszein azzal fenyegetőzött, hogy megtorlásképpen Izraelre lő rakétákat. Még- pedig mérgezgáz-töltettel. Az asszociáció szinte törvényszerű, a zsidókat a náciok a haláltáborokban ipari méretekben gyilkolták gázzal, s tessék, most újra itt ez az újratöltött rettenet, ez a fenyegetés. A Pesten elterjedt anekdota szerint, amikor Efrájim Kishonnak mondták a rossz hírt, a kérdésre, hogy mit szól hozzá, azt felelte: „hát, ahány gáz, annyi szokás.” Ezen a „hányavetiségen” többen megbotránkoztak, pedig Kishon, mint potenciális célpont morálisan feddhetetlen volt a poénban.

Érdekes, hogy a Pesten tradicionálisnak tekint- hető, jellegzetes zsidó humor specifikuma az öniró- nia. Amit gyakorta éppen a nem-érintettek fogad- nak megütközve. Egy Facebookról való minapi (bár eredetében régi) poén: K. Gy., népszerű éne- kes felesége kérdi: „Te, Gyuri, az a pasas ott, az zsidó? – Á, dehogya, csak rossz napja van.” Sorozat- ban háborodtak fel a kommentelők, többnyire nők, s valahogy úgy vettem ki szavaikból, mind jóindu- latú filozofiták, akik úgy gondolták, ez „ízlés- telen” vicc, s nekik meg kell védeni a „keserű fele- ket” tagjait (hogy Szomoró szóhasználatát ideke- verjem).

Visszatekintve a rendszerváltás utáni néhány évemre, amikor épp a francia Hersant-csoport reg- nálása alatt voltam képszerkesztője a *Magyar Nem- zetnek*, emlékszem rá, volt olyan, hogy elutasítottam karikatúrákat. (Holott túlságosan is jószívű voltam, és még a rossz rajzoló mappájában is találtam egy- egy közölhető. Ha mást nem, egy rajz részletét.) Két ábránál azonban, ahol két politikai pólust igye- keztek megmutatni – jól emlékszem –, hajthatatlan voltam. Az egyik Horn Gyula ábrázolódott pu- fajkás útonállóként, a másikon Csurka István elsza- badult vadmalacnak. A fő szempontom az volt, hogy lehet szeretni vagy utálni egy politikust, de ezek uszító, dühödő acsargások voltak, s ebből a szempontból már mindegy is volt, hogy ki az alany. Ráadásul semmi poén nem volt bennük. (Azt ad- digra már megtanultam, hogy „tapintatos” elutasít- ás nincs. Nagy Lajos odáig fejlesztette szerzői at- titűdjét, hogy: „nem érdekel a szerkesztő vélemé-

nye. Én úgyis tudom, hogy zseniálisat írtam. Csak azt mondja meg, közli-e, vagy sem.” Vállaltam, hogy megsértődnek.)

Egyik életben maradt munkatársa a *Charlie Heb- do*-nak azt a poént is megengedte magának: „a me- rénylők lehet, hogy rossz karikaturisták voltak, s azért álltak bosszút, mert nem közöltük őket.” Az Iszlám Állam friss pusztítása az iraki Moszulban (ősi nevén Ninive), ahogy az emberiség felbecsül- hetetlen értékű műemlékeit rombolták le, azt mu- tatja, hogy széles spektrumon mar bele a civilizá- cióba, az egyetemes emberi értékrendbe ez a való- színűleg csak végletes katonai erővel megfékezhető szellemi mételey.

Ennek az európai szemmel nézve különösen ri- asztó, rabszolgaságban működő, szadista, kegyetlen gyilkos eszmeiségnek a humor természetesen kibé- kíthetetlen ellensége. Mit is kezdhetne azzal az iz- raeli karikatúrával, amin egy fekete maszkos, ké- ses alaknak könyörög előtte térdelő áldozata: „Kérlek, ne fejezzél le!”, mire az így felel: „Milyen lefejezés- ről beszélsz?! Én azt gondoltam elmegyünk, meg- iszunk egy sört, és megbeszéljük a problémáinkat.”

Volt persze ebben a műfajban is ellentámadás, Iránban 2006-ban meghirdettek egy nemzetközi karikatúrafesztivált, aminek fő üzenete a holo- kauszt tagadása, illetve Izrael démonizálása volt.

A kísérlet – bármilyen nagy pénzügyi és hatalmi támogatást kapott – nem sikerült. Keservesen nyikorgó, göcsörtös rajzok, a humor nedvétől mentesen...

A *Charlie Hebdo* merészségéhez, ütős, meghökkentően eredeti, provokatív poénjaihoz a szakmai tehetségen túl kell még egy kihagyhatatlan komponens: a szabadság. Amikor az egyik címlapján egy pajeszos, kalapos, a hitélet markáns attribútumaival ábrázolt zsidó lehuny szemmel csókolózik egy félreérthetetlenül náci egyenruhás férfival önfeledten – az első reakció a meghökkenés, ám hozzáolvasva a szalagcímet: „a szerelem erősebb a gyűlöletnél”, mondhatjuk, hogy szakralizálódik a blaszfémia. (A merénylet után világszerte számosan újraközölték e gegnek egyik mutációját, ahol egy muzulmán férfival vált ugyanilyen szenvedélyes csókot egy „Je suis Charlie” feliratú trikót viselő rajzolóval, füle mögött ceruzával. És még egy felirat: „Minden meg van bocsátva.”)

Eszembe jut Ady Endre egy szösszenete: „Az emberi csók egyszerű üzenetváltás. És az ember néha nagyon szomorú üzeneteket kap.” Egy mártírrá vált karikatúraújság, fékezhetetlen bohóctréfáival, íme, a legmagasztosabb értékek, a szolidaritás, a szabadság, az egyenlőség, az igazságosság csatamezejére keveredett. Zavarba ejtő pást, bohóc sötét drámá-

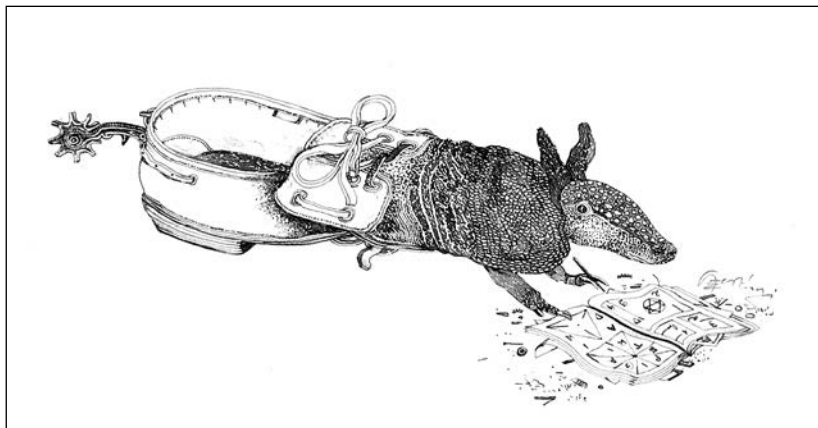
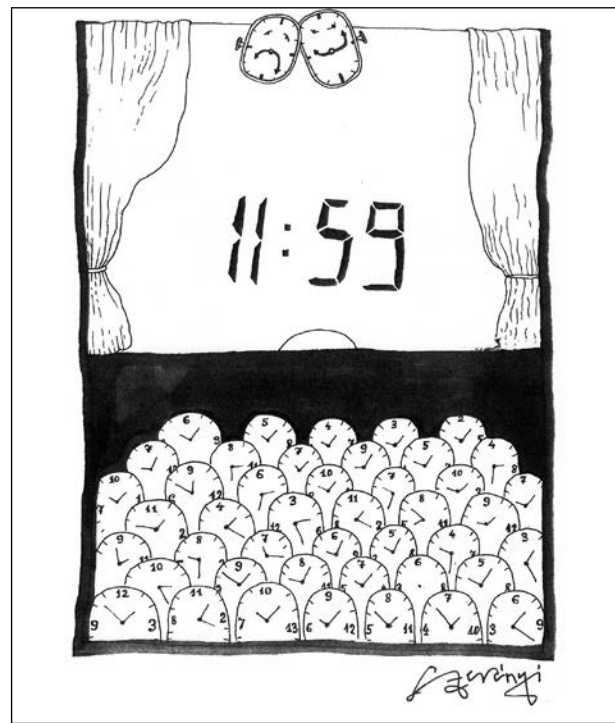
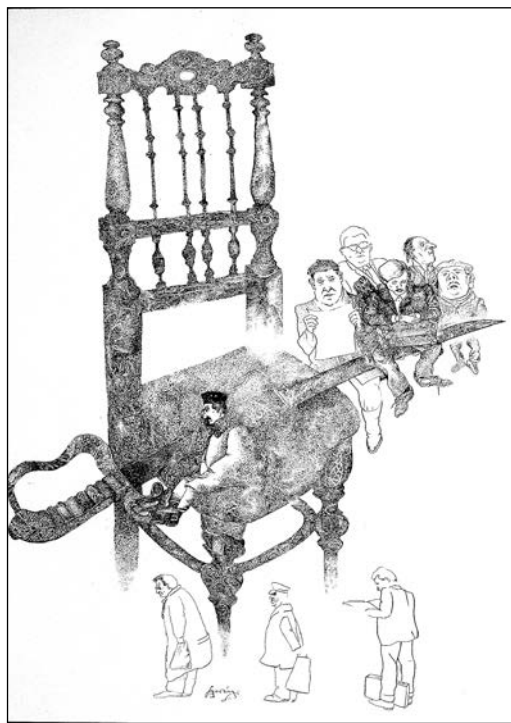
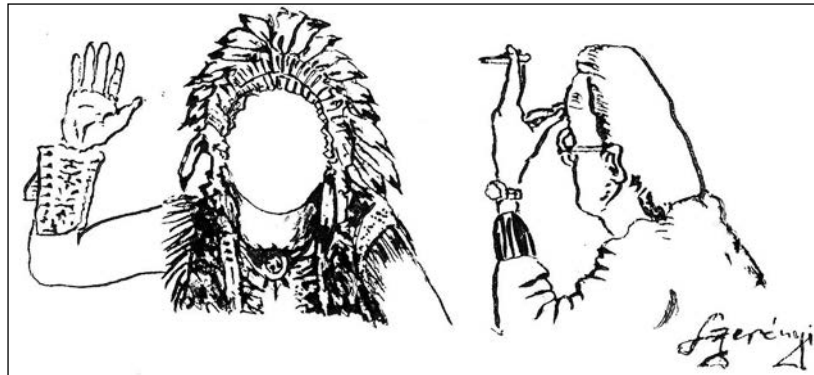
ban. A megrendülés, a gyász, a készenlét, az önvédelem feszültsége sem változtatta meg a lap túlélő szellemét. Akkor ért volna célt a merénylet, ha ezt a mindenre és mindenkire – a pátoszra különösen! – fittyet hányó „szemteleniséget” akárcsak a gyász idejére felfüggesztették volna. De nem! A túlélő szám üdén pimasz, továbbra sem hallgat az óvatos konfliktuskerülő jó tanácsaira.

Ahogy egy régi rétori intelem szól: egy jó beszédben legyen legalább három poén. Temetésiben elég egy is.

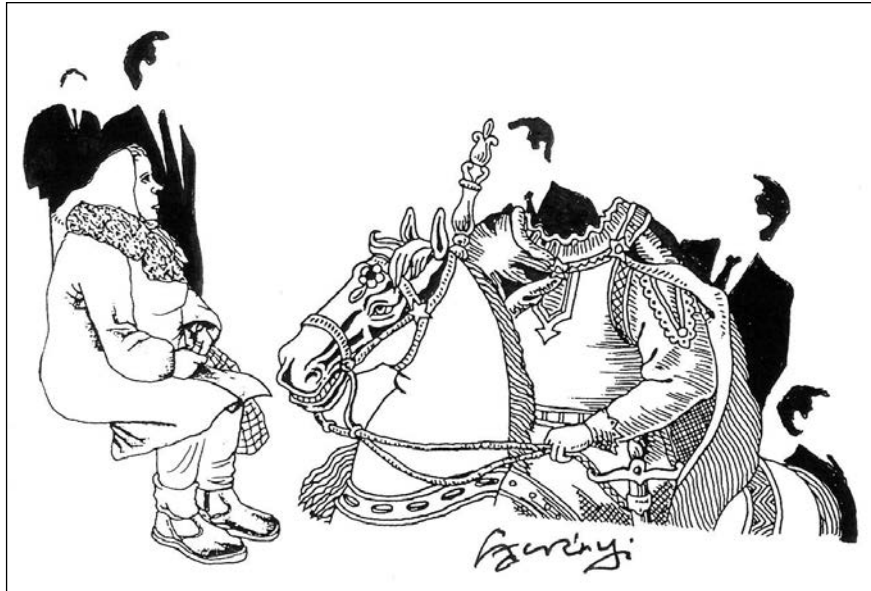
Úgy számolom, hogy ebből az igazából zaklatott, csapongó pasziánszomból, amit ide rakosgattam tünődéseimből, semmiképp sem jön ki egy búcsúztató. Bár nem az én műfajom a *Charlie Hebdo*é, lanckadó merészségem serkenti. Bátorít, hogy bármilyen „okos” lenne ravasz és ügyes konformistaként bepászítani magam egy hipokrita, hazug, hamis felnőttvilágba, csakazértse hagyjam el a lelkem mélyén rejtőző örök lázadó kamaszt. Ha nem is lehet győztes „látens devianciám”, a szabadság szenvedélyes szerelméről csak akkor mondhatok le, ha már én nem én vagyok...

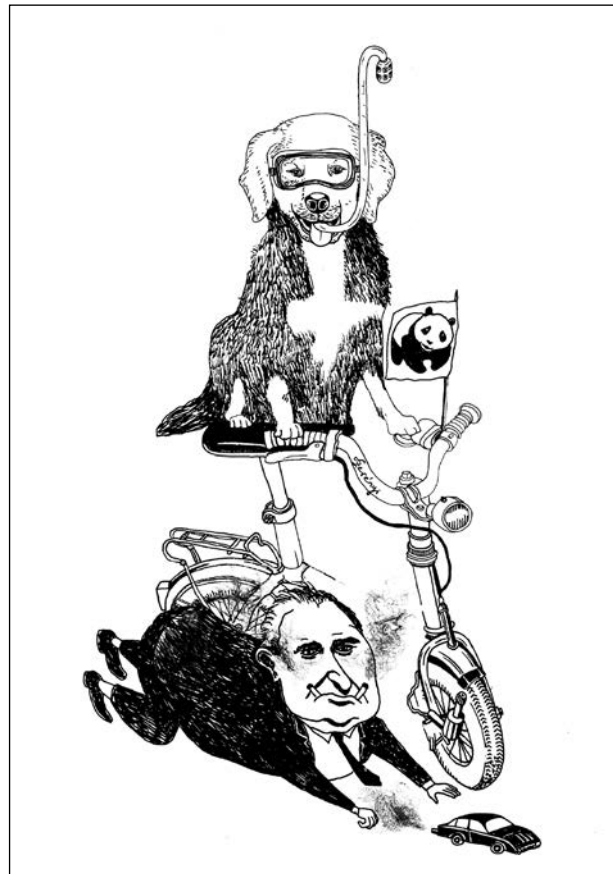
• Szerényi Gábor •
BOHÓC. SÖTÉT DRÁMÁBAN

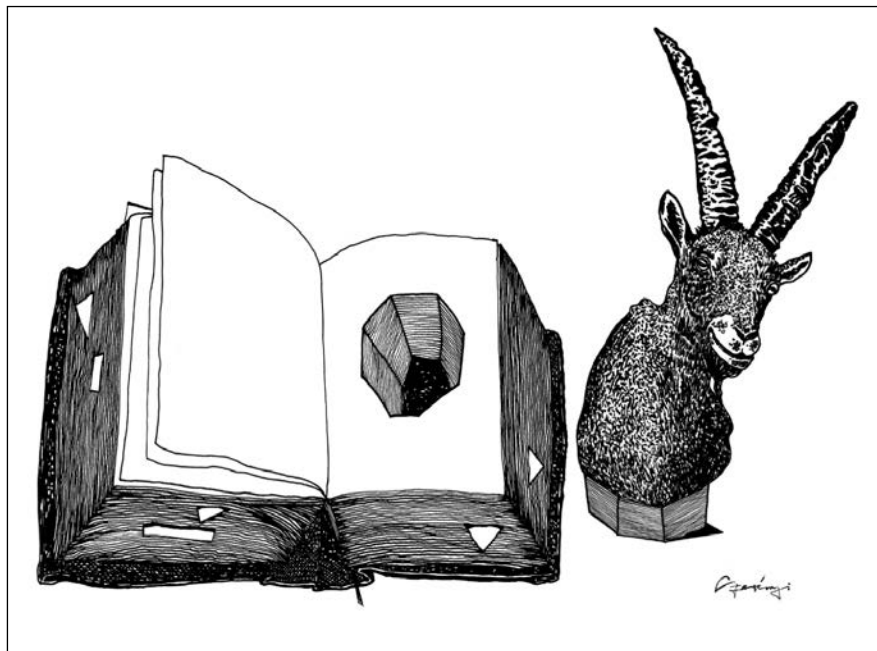
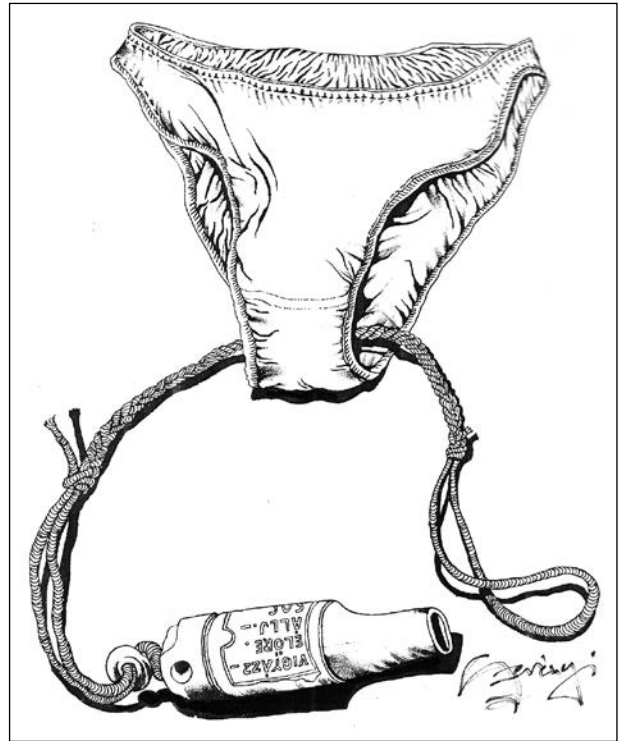
• Szerényi Gábor •
BOHÓC. SÖTÉT DRÁMÁBAN

• Szerényi Gábor •
BOHÓC. SÖTÉT DRÁMÁBAN

• Szerényi Gábor •
BOHÓC. SÖTÉT DRÁMÁBAN

• Szerényi Gábor •
BOHÓC. SŐTÉT DRÁMÁBAN

